

MedlemsNytt för Riksförbundet

Finska Krigsbarn

Årgång 15

Nr 2 2010

Ordförandeskifte i RFK

Matts Imhagen överlämnar ordförandeklubban till Sinikka Ortmark Stymne.

Foto: Kai Rosnell

Riksförbundet Finska Krigsbarn har fått en ny ordförande.

Vid Riksmötet i Norrköping 29 maj avgick **Matts Imhagen** efter fem år på denna post. Till hans efterträdare valde årsmötet **Sinikka Ortmark Stymne**, Stockholm.

Hon har en lång erfarenhet av arbete med och för krigsbarn. Hennes bok *"Dusom haver barnen kär"* som kom ut 1989 var en av de första skönlitterära böckerna om krigsbarn.

Hon har varit ordförande i Stockholmsföreningen Finska Krigsbarn och även varit med i RFK:s styrelse. Hon har skrivit fler böcker och är numera författare (på heltid). Hon har dessutom en lång erfarenhet av information/kommunikation och journalistik.

Hon har arbetat bl a på Regeringskansliet och Statskontoret. Läs hennes programförklaring på Ordförandespalten,

Sidan 3

Riksmötet, denna gång på en enda dag, genomfördes i god stämning. **Pertti Kavén** berättade om vad hans kommande doktorsavhandling *"I skuggan av det humanitära"* avslöjar. Han har forskat om det politiska spelet bakom krigsbarnstransporterna, och hans resultat och slutsatser är sådana att man i både Finland och Sverige nog måste omvärdera hela detta skede av historien.

Politiska faktorer hade en överraskande stor betydelse. Kavén anser barnflyttningarna som ett omfattande politiskt misstag, av vilket man kan lära sig mycket för framtida kriser. På grund av de erfarenheter man fått borde man inte göra om en motsvarande operation, trots krigets risker.

Doktorsdisputationen kommer troligen att äga rum i Helsingfors i november. Räkna med fullt hus i universitetets aula den dagen!

Kai Rosnell

Mer om Riksmötet på

Sidan 2.

Organisationsnummer 878001-7862

Från redaktionen

Detta nummer av medlemstidningen innehåller en sedan länge planerad genomgång av det svenska kungahusets insatser för de finska krigsbarnen. Att publiceringen sammanfaller i tiden med ett planerat bröllop i Stockholm är ingen slump.

Vi hoppas att läsarna ska finna innehållet även i övrigt av intresse. Tidningen fungerar ju inte bara som ett sammanhållande kitt för krigsbarnen, utan utgör också en dokumentation av våra öden.

Vid Riksmötet/årsmötet i Norrköping 29 maj avtackades **Matts Imhagen** för sina fem år som ordförande i förbundet. Jag vill särskilt tacka honom för hans starka stöd som ansvarig utgivare för MedlemsNytt under den här perioden – det har varit ovärderligt, och nödvändigt för att tidningen ska kunna fungera.

Jag är övertygad om att vår nya ordförande **Sinikka Ortmark Stymne** ska visa sig vara ett utmärkt val, både som ordförande och som ansvarig utgivare.

Vid det konstituerande styrelsemötet blev det fler förändringar. **Pirkko Ahlin** som i många år varit vice ordförande får nu **Soini Andersson**, Sydsverige, som efterträdare. Och **Rauli Ahonen**, adjungerad kassör, lämnar över räkenskaperna till **Jouko Rajaniemi**. Jouko har haft den posten tidigare och kan jobbet.

Stort tack till Pirkko och Rauli för ert långvariga arbete inom förbundet.

En stor överraskning inträffade vid Riksmötet: jag blev personligen uppvaktad med en färsk tavla: SS Heimdall, båten som tog mig till Sverige första gången 4 juni 1942. Konstnären är **Lasse "Texas" Bender**, Beddingestränd, som gjort ett fantastiskt arbete med alla detaljer. Jag blev överväldigad.

Tack!

Kai Rosnell chefredaktör
kai.rosnell@comhem.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos
Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i juni 2010.

I detta nummer:

	sidan
Från redaktionen	2
Ordförandena har ordet	3
Som ett knyte i mors famn	4
Operation Stella Polaris	5
Familjen Vattulainens historia	6-7
Kungahusets engagemang för krigsbarn	8-9
Tyska soldaters barn i Finland	10
Besök hos Helsingfors krigsbarn	11
Amerikanerna får en skev bild	12
Astrid Lindgren och krigsbarnen	12
Hon vandrar i mors fotspår	13
Haparandajubileet väckte nya frågor	14
"...plötsligt knacker det på dörren"	15
Vätterbygden vill in i RFK	15
Från lokalföreningarna m m	15
Utlandsfinländarparlamentet	16

Debattera mera!

Debattsidan eller -sidorna återkommer så snart ni skickat in ert bidrag till debatten i frågor som rör krigsbarnsverksamheten, då eller nu!

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt beräknas utkomma i början av september, deadline 16 augusti, sedan i början av december.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr per år. Tidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen för MedlemsNytt:

Sinikka Ortmark Stymne, ansvarig utgivare,
Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907. E.post: sinikka.stymne@bredband.net

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout),
Kölängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.
E-post: kai.rosnell@comhem.se

Soini Andersson, Skyrupsg. 5, 282 32 Tyringe. Tel: 0451-59144. E-post: soini.andersson@telia.com

Irja Olsson, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle.
Tel 026-167678. E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.
Tel: 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

Riksförbundets hemsida: <http://krigsbarn.eu>

— Ordförandena har ordet —

Stockholm i maj 2010.

Kära krigsbarn i Sveriges långa land!

Tusen tack för förtroendet! Jag kommer att arbeta som ordförande för RFK på samma sätt som vi alla gör, efter bästa förmåga. Förbundet ska förena och stödja de olika lokalföreningarna och vara ett gemensamt ansikte utåt, mot myndigheter och andra organisationer. Som ordförande i förbundet ska jag, med stöd från lokalföreningarna, arbeta för att uppnå det målet.

RFK liksom lokalföreningarna ska vara till stöd för medlemmarna. Vi kan samtala och förstå varandras erfarenheter under krigsåren bättre än någon annan. Vi ska medverka till att band knyts till familjemedlemmar och andra viktiga personer, som vi förlorat kontakten med, samt bedriva släktforskning. Här har vi flera medlemmar som gjort stora insatser, bland dem finns **Kai Rosnell** som kan arkiven utan och innan, **Tapani Rossi** i Skåne som även står för hemsidan, samt **Liisa Pöyhönen** och **Pertti Kavén** i Finland, vars föredrag ”I skuggan av humanitet” vi nyss fick glädjen att lyssna på i Norrköping.

RFK ska sammanställa medlemmarnas erfarenheter. Det har gjorts och görs kontinuerligt av redaktionen i MedlemsNytt, av **Pirkko Ahlin** som sammanställde enkäten 2001-2002, av **Ann-Maj Danielsen** som sammanställde många av medlemmarnas berättelser i ”Visst klarade vi oss” 2008, och i boken ”Krigsbarns erinran” som jag var redaktör för i samarbete med, Pirkko Ahlin, **Pentti Käppi** och Kai Rosnell. I MedlemsNytt lämnar RFK ett rikt arv till eftervärlden.

Minnesmärken finns i Sverige och Finland. I Stockholm i september 1999 stängdes ena körbanan på Skeppsbron för så mycket folk hade samlats där till avtäckningen av

minnesplattan. Till Haparanda kom den finska presidenten **Tarja Halonen** och kung **Carl XVI Gustaf** när statyn ”Ero” (”Separation”) avtäcktes. I Helsingfors samlades vi till avtäckning av minnesplattan i Sokos och utanför järnvägsstationen, i Danmark i Churchillparken... Vi har redan lämnat tydliga spår i nutidshistorien, men vi ska försöka gå vidare.

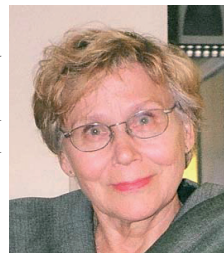
I stadgarna står att vi ska organisera samarbete med andra krigsbarnsorganisationer i de nordiska länderna och att vi ska samarbeta med nationella och internationella föreningar med liknande inriktning. Här kanske jag kan bidra till vidare utveckling av samarbetet. Jag önskar knyta flera internationella kontakter för att bidra till förståelse för dagens krigsbarn utifrån våra erfarenheter och forskningsresultat.

Mycket har gjorts och mycket kan göras. Vi har våra erfarenheter som vi kan ta med oss och rikta blicken framåt. Vill ni medlemmar stödja mig i arbetet med att skapa **en internationell dag för krigets barn**? Frågan har varit på tapeten i både Sverige och Finland.

Vi ska medverka till att medlemmarnas erfarenheter delges lagstiftare och myndigheter i migrationsfrågor. RFK har framfört våra synpunkter och drivit fram bland annat det dubbla medborgarskapet via U-parlamentet i Finland. Matts Imhagen har gjort en stor insats här liksom i redaktionen för MedlemsNytt. Tack Matts för dina fem år som ordförande i RFK! Tack för att du med varm hand överlämnar klubban till mig!

Dagarna blir allt ljusare och midsommarhelgen närmar sig. Ha en härlig sommar!

Sinikka

Norrtälje 31 maj 2010

Det är alltid ett visst vemod att avsluta något som jag trivts med. Avsikten från min sida 2005 var att ställa upp ett år som Riksförbundet ordförande. Det blev fem år, och vilka fantastiska år.

Som nytillträdd ordförande hade jag avsikten att besöka våra föreningar för att träffa medlemmar och presentera mig. Förbundets ekonomi begränsade dock besöken.

Jag fick skörda vad andra hade sått med audiens hos kungen och besök hos Finlands president **Tarja Halonen** som tack för deras engagemang vid invigningen av krigsbarnsstatyn Ero i Haparanda år 2005.

Under min tid som ordförande har vi förlorat en förening, Ostkusten, vilket jag beklagar. Föreningen ska ha haft svårigheter med att fylla upp de styrelseposter som behövdes. Däremot har fristående föreningen Vätterbygden visat intresse att anslutas till Riksförbundet. Föreningens ordförande **Väinö Bistsjö** var med på Riksförbundets årsmöte som observatör.

Hur länge orkar vi fortsätta med vår verksamhet i föreningar och på riksnivå?

Min önskan är att våra barn och barnbarn intresserar sig för vad vi gamla varit med om och för våra berättelser

vidare. Vi såg begynnande intresse redan vid Riksmötet i Kungälv med barn som berättade om sina erfarenheter att ha ett krigsbarn som förälder. Och som en medlem uppmanar – skriv ner din berättelse för våra barn. Det behöver inte vara en bok, det räcker med en enkel berättelse

Tiden väntar inte, minnena bleknar.

Årsmötet i Norrköping var mitt sista som ord-förande. Tack för vackra blommor och sjökortet. Det kommer väl till pass när jag ska ut till fritidshuset. Tack Stockholmsföreningen för boken ”Palatset som Finland räddade”, en bok om de Geerska palatset i Stockholm. som en tid var Finlands ambassads residens. Gåvan rörde mig starkt, rösten gav vika.

Tack för dessa år. Utan medlemmars och föreningars stöd fungerar inte en organisation som vår. Lycka till med det fortsatta arbetet

Jag önskar **Sinikka Ortmark Stymne** all lycka med att föra vårt Riksförbund vidare och ber er ge henne allt stöd för den fortsatta verksamheten.

Matts

Kom som ett knyte i mors famn

Pertti Hänninen har ingen egen minnesbild av sin resa till Sverige hösten 1944. Men det finns ett bildbevis: han ligger insvept i en filt i sin mors famn på en båt som just skulle lämna Nämpnäs/Närpes (söder om Vasa i Finland). Den kom till Härnösand 24 september.

Det var inte vilken båt som helst. Den hette ”Osmo” och ingick i ”Operation Stella Polaris” som förde topphemliga dokument och utrustning från Finland till Sverige – för att de inte skulle hamna i ryska händer. Samt cirka 750 passagerare allt som allt, personer som ansågs behöva fly från Finland.

Varmt vid skorstenen

Pertti var bara sex veckor gammal då och kan omöjligt minnas det, men hans mor **Aili Hänninen** (nyss fyllda 94) minns mycket väl flykten och färden över Bottenhavet.

– Jag hittade en plats intill skorstenen där det var varmt, berättar hon.

Båten var en fisketrålare och det var höst, 23-24 september 1944. Dagen före hade Aili hastigt fått avbryta brödbaket hemma i Keuruu, packa två väskor och åka med sina tre små barn i bil till Närpes vid kusten där tre båtar väntade. Pappa **Einari Hänninen** följde också med.

Framme i Härnösand togs passagerarna om hand och fördes i bussar

De gamla fotoalbumen hjälper Aili och Pertti Hänninen att minnas. Även Pia Baumslags foto finns med bland bilderna. Foto: Kai Rosnell

till Folkets Park. Där fick man ligga på golvet med enbart halm under.

Falska protokoll

– Det tog många dagar innan vi fick madrasser, minns Aili.

I rapporten om landstigningen står att det hölls förhör med passagerarna, det finns t o m förhørsprotokoll.

– Det hölls inga förhör med oss, säger Aili bestämt. Protokollen är falska!

Transporten av materialet var noga planerad, och den svenska regeringens

innersta krets kände till operationen.

Britter på Öland

Einari Hänninen var en av de viktiga kuggarna i den finska signalspaningen. Efter vapenstilleståndet 19 september var det bråttom: alla som på något sätt varit involverade i underrättelseverksamheten skulle fly till Sverige, och allt material med dem.

Efter en tid hamnade familjen Hänninen på Öland där britererna upprättat en signalspaningsstation. Och Perttis namn hamnar i registren hos Hjälpkommittén för Finlands barn och betraktas som ett krigsbarn.

Såldes dyrt

Så småningom fick Einari Hänninen och många andra av ”stellisterna” jobb på FRA (Försvarets Radioanstalt) där de hjälpte svenskarna att bygga upp sin egen signalspaning.

Mycket av materialet såldes senare vidare till Japan, Storbritannien, Frankrike och USA – det rörde sig om stora pengar.

– En del stellister fick bra lägenheter och sådant, vår familj fick jobba ihop till bostad och försörjning, säger Aili. Men vi har överlevt, jag var ung, jag orkade.

Pappa Einari fick en tysk medalj – utan Ailis vetskap – samt tre medaljer av Mannerheim. Senare fick han

Det ljusa knytet i mitten på bilden är Pertti Hänninen.

forts på nästa sida →

Spännande bok om Stella Polaris

Det var den beryktade IB-affären som fick journalisten **Johanna Parikka Altenstedt** att intressera sig för Operation Stella Polaris.

Avslöjandet på 1970-talet att Sverige hade en hemlig spionorganisation, Informations-Byrån, var ett av de största scoopen i Sverige i modern tid.

– När jag 1992 började titta på IB-affärens förlängningar i Finland hörde jag att en del personer som var involverade var ”stellister”. Vad var det, undrade jag.

Så berättar Johanna om orsaken till sitt intresse för detta ämne.

Sjutton års arbete

I sjutton år har hon samlat material om ”stellisterna” och talat med många inblandade, men ingen ville berätta.

– Varför ska du, flicka lilla, gräva i det här gamla? sa de. Alla vet ju, det är bara du som inget vet...

Det gjorde henne än mer nyfiken. Hon byggde upp ett eget hobbyarkiv, plöjde igenom allt som skrivits om signalspaning, deltog i träffar med ”stellister”.

Dokumentär?

– Det tog år innan jag byggt upp ett förtroende. Jag skrev vad jag visste, men ingen ville publicera något i Sverige, i Finland fick jag ut det via Ny Tid 1996. Så la jag ut det på nätet. Där låg det och skvalpade – det är ju ett klockrent filmmanus i detta, men ingen var intresserad, berättar Johanna.

Hon har mängder med inspelade intervjuer, skulle kunna göra en doku-

Johanna Parikka Altenstedts bok om Stella Polaris presenterades vid Bokmässan i Göteborg förra hösten. Den upplagan är redan slutsåld.

Foto: Kai Rosnell

mentär om det.

– Men det var inte förrän **Pertti Hänninen** tog kontakt som brottet kom. Jag intervjuade **Aili Hänninen** som hållit tyst i 60 år. Då fick jag ihop helheten.

– Det växte fram en helt ny bild av Sveriges roll under efterkrigstiden. Jag fick klart för mig att Sverige inte balanserade mellan två stormakter utan mellan tre, USA och Sovjet, och Storbritannien! Britterna hade i slutet av

kriget åtminstone en egen avlyssningsstation på Öland vilket var en nyhet för mig. En del familjer till ”stellister” hamnade i närheten när de skulle gömmas 1944-1945.

Boken kom ut 2008 i bokklubbsversion. Nu har Johanna gjort en ny version av boken som ”print-on-demand”. Den kan beställas som vanligt på internetbokhandeln Adlibris och Bokus. Det är en spännande och mycket intressant bok som ger svar på många frågor om denna topphemliga operation.

Johanna har nu fått ett kontrakt med förlaget WSOY. Boken ges ut i en finsk version i höst.

– Det blir en del nya intervjuer i den, berättar Johanna som just nu samlar bildmaterial för boken.

Kai Rosnell

Johanna Parikka Altenstedt: Operation Stella Polaris. Efron och Dotter. 2008 (slut).

Andra utgåvan: Albinoförlaget 2010 (www.stellapolaris.net).

Eva blev finsk – äntligen!

Nu har även **Eva Widén**, Nacka, återfått sitt finska medborgarskap.

Det tog sin tid, cirka två år! Nu ska alla f d krigsbarn som bett om det ha fått tillbaka medborgarskapet.

Eva Widén, född Kilpinen den 22 juni 1935 i Rauto, Karelen, nu på ryska sidan av gränsen, fick tillbaka sin ansökan utan åtgärd. Hennes födelsedatum stämde inte med noteringarna i Finland.

Hon avkrävdes ”bevis” för sitt födelsedatum. Hur skulle hon kunna få fram det? Så hon tänkte strunta i det.

Men Finlands Ambassad ingrep, ansåg att hon har rätt till sitt medborgarskap, ”försök igen”!

– Felet måste ha uppstått när min mormor skrev över mig till min mor och styvfar som vårdnadshavare för att kunna skicka mig till Sverige, säger Eva. Ett läsfel, en tvåa har lästs som en nia.

Finlands rigida myndigheter gav till slut med sig och Eva återfick medborgarskapet. Men på papperen står ”födelsedag i Sverige 22/6 1935”.

K.R.

Kom som ett knyte...

forts från föregående sida

också en medalj av president Kekkonen, i all hemlighet hemskickad, samtidigt som Kekkonen offentligt röt till mot Sverige om Stella Polaris-arkiven som Finland krävde tillbaka.

Började gräva

Det var dessa medaljer som långt efter pappas död fick Pertti att intressera sig för ämnet ”Stella Polaris”. Han ville veta vad hans far egentligen sysslat med, började gräva och har sedan under många år samlat på sig så mycket material om den topphemliga operationen att det resulterat i en bok.

Det är journalisten **Johanna Parikka Altenstedt** som skrivit boken ”Operation Stella Polaris”.

– Jag var den yngsta passageraren när jag ”klev” ombord, men bara tredje yngst när jag ”steg” i land, berättar Pertti. Två barn föddes på båten under överfarten.

Ytterligare ett ”krigsbarn” var med när ”Osmo” anlände till Härnösand: Pirjo Sirkiä drygt fyra år gammal.

Numera heter hon Pia Baumslag och är, liksom Pertti, medlem i Stockholmsföreningen Finska Krigsbarn.

Kai Rosnell

Familjen Vattulainens historia

Detta foto på en grupp krigsbarn publicerade vi i nr 4-2009. Det är taget sommaren 1942, troligen i Säffle.

Det var **Rune Vattulainen** som efterlyste sina forna kamrater. Han mindes förnamnen på några av dem.

Vi har inte lyckats identifiera några av barnen, förutom bröderna Vattulainen som sitter längst till höger. Intill Rune sitter **Olavi Åberg**, bakom honom står **Mirjam** och håller om sin lillasyster **Raili**. Sittande i mitten systrarna **Eva** och **Paula**. Efternamn saknas.

Det är möjligt att förlägningslistan från detta barnhem finns på ett arkiv i Karlstad.

Men vi har fått kontakt med yngre brodern **Ragnar Vattulainen**.

Lyckades återvända från ryska Karelen

Ragnar Vattulainen har ytterst vaga minnen från 1942, då han och brodern **Rune** kom till Värmland. Som barn fick han flytta många gånger. Numera bor han och hans fru **Maj** i Bjursås i Dalarna och deras trivsamma hem är den fasta punkten i livet.

Ragnar, två och ett halvt år, och ett år äldre brodern Rune hamnade först i Säffle, på ett barnhem eller uppsamlingsläger, Ragnar är inte riktigt säker vilket. Enligt läkarintyget var han då både frisk och välnärd. Pojkarna flyttades till olika ställen men en tid fick de bo på samma ort, i Likenäs.

Sedan skildes de åt. Rune skickades till Lekvattnet medan Ragnar blev kvar i Likenäs, hos **Sigrid** och **Thure Bengtsson** i Transtrand. Lärarparet hade en jämnårig dotter, och hon blev hans första lekkamrat.

Ingen adoption

Ragnar blev kvar hos Bengtssons drygt ett år. Familjen fäste sig vid pojken och ville adoptera honom men den biologiska modern vägrade. Ragnar har ett konkret minne från den tiden, ett fotoalbum med bilder som läraren tog under den tid han var hos dem. Små svartvita foton i ett litet al-

bum som Ragnar hanterar mycket varsam.

Barndomsminnena från Finland är lika vaga som de första minnena i Sverige. Han vet mest sådant som de vuxna, främst modern, har berättat, att familjen bott i närheten av flygfältet i Helsingfors, om bombningarna, om fadern **Vasilis** försvinnande i striderna vid Finska viken, att hon inte ensam klarade av att ta hand om fyra minderåriga barn.

Rötter i Malmberget

Därför skickades de minsta bröderna Ragnar och Rune till Sverige medan de större syskonen fick stanna hos modern **Elida**.

Hon var från Malmberget och enligt Ragnar hade hon en barndomskamrat, som i likhet med många andra på 30-talet rest till Sovjet och rapporterade hur bra det var där. Även Elida och Vasili sveptes med i drömmen om att få bygga upp ett arbetarparadis i Sovjetunionen.

Trivdes man inte där så kunde man alltid åka tillbaka, sades det. Man sökte utresetillstånd, och alla fick det. Så enkelt skulle det vara. Men så var det inte, enligt vad Elida har berättat, för när nybyggarna kom till gränsen togs passen ifrån dem, och utan pass kunde de inte vända tillbaka även om de hade utresetillstånd.

Ragnar och Maj Vattulainen tittar på foton från hans krigsbarnstid som han minns väl. Men han har inga minnen från sin yngsta barndom.

forts på nästa sida →

Trygg efter ett kringflackande liv

forts från föregående sida

Enligt Ragnar hade modern ett sjätte sinne, och vågade tydligen inte riktigt tro på deras framtid i Sovjet, så vid ankomsten påstod hon att de hade förlorat sina pass. Dem hade hon gömt.

De kom in i landet ändå och bosatte sig i Petrozavodsk (Petroskoj). Fadern Vasili arbetade som snickare och modern skötte hemmet. Äldsta sonen **Reino** föddes där.

Elida lärde sig ryska, men de trivdes inte och när familjen efter tre år ville återvända hem, fick de utresetillstånd. Eftersom de hade kvar sina pass, kunde de komma över till Finland. Fadern var ju finsk medborgare så de bosatte sig i Tapanila i Helsingfors.

Familjen kom efter

1944 kom Elida och de äldre systerkonen Reino och **Ingrid** också till Värmland. Modern fick arbete på Gästis i Sysslebäck, en militärförläggning.

På Gästis bodde mest högre befäl och där stannade modern till krigets slut. De större barnen placerades i familjer i närheten, tills den egna familjen var etablerad i samhället. Då fick Ragnar och Rune komma hem till modern.

Cykelskjuts

Ragnar gick sitt första skolår sexton kilometer från hemmet, nära norska gränsen. Dit fick Elida skjuta honom på cykel tidigt på måndagsmorgnarna och hämta tillbaka på lördagseftermiddagarna, så han fick vara med familjen över helgen.

Ragnar var inackorderad under det året i två familjer. En av dem, prästfamiljen, minns han speciellt, där trivdes han och "blev väldigt bortskämd".

Inför andra läsåret fick familjen veta att han inte skulle få fortsätta, för han var finsk medborgare och skollagen tillät inte det. Så 1947 blev han svensk medborgare och fick fortsätta som andra barn. Under alla terminer och år bodde han på ett skolhem i Idre, åkte hem med skolbussen bara över veckosluten.

**Meddela
adressändring!**

Oro i kroppen

Efter folkskolan fanns det inte många arbeten att söka i närområdet. Om somrarna och efter skolan arbetade han i skogen och trivdes med det men beslutade sig sedan att söka annat. Prövade många yrken och arbeten men hade oron i kroppen, ville inte stanna på en plats för länge.

– Man var lite som en luffare, levde ett kringflackande liv, hade ingen fast punkt i tillvaron. Men jag ville alltid klara mig själv, säger Ragnar.

Bildade familj

Det var först när han kom till Norrtälje som han fann ro. Där träffade han Maj, från Särna, de gifte sig och fick en dotter och en son. Han avancerade till arbetsledare inom kommunala VA, men ville så småningom söka sig till Dalarna. Sagt och gjort. 1966 flyttade de till Bjursås. Ragnar fortsatte inom VA-verksamheten, först i den egna kommunen, och efter kommunsammanslagningen åt Falu kommun fram till pensioneringen.

Vet inget om sin far

På sin fritid har han varit intresserad av Röda Korsets verksamhet, och ishockey, bland annat som ordförande i Falu IF.

Han tänker inte på krigsbarnstiden. Han känner sig svensk, vet inte mycket om sin finska bakgrund, inget om sin far, har inte varit intresserad, säger han. Varför, det vet han inte.

Han har varit till Helsingfors men inte besökt ställen där han varit som barn, inte tagit reda på, eller träffat sin fars släkt. Till moderns släkt i Malmberget har han varit som barn. Lärarfamiljen försökte hålla kontakt med honom men Ragnar ville inte träffa dem heller, först efter 40 år träffades de igen.

– Det blev bra som det blev, säger han. Jag fick ju komma tillbaka till min egen familj. Mor var en stark kvinna, en personlighet. Hon gav mig en gammaldags uppfostran, då fick man inte hitta på några dumheter.

Stolt över barnen

Numera är han pensionär och lever ett stillsamt liv med hustrun Maj. Barnen och barnbarnen bor relativt nära. Han visar foton på dem, och är synbart stolt över sin familj.

Han har hittat hem till tryggheten.

Text och foto: Irja Olsson

Ragnar Vattulainen minns med glädje sina första fosterföräldrar, Sigrid och Thure Bengtsson i Transtrand.

Kungahusets engagemang för krigsbarnen

Kungligheter har på olika sätt engagerat sig för finska krigsbarn, ända från Vinterkriget inledning 1939 till den stora manifestationen vid avtäckningen av minnesstatyn "Ero" i Haparanda 2005.

Kung Oscar II dog redan 1907, men hans namn förekommer i samband med finska krigsbarn genom Konung Oscar II:s Jubileumsfond, som ställde både en byggnad, utrustning och personal till förfogande för vård av 15 tbc-sjuka finska barn inom Hesselby Sanatorium i Mariannelund. Sanatoriet ägdes och drevs av fonden.

Kung Gustaf V bidrog med personligt underhåll till kronprinsparets barnhem på villa Rådan vid Ulriksdal. Det är känt att han besökt ett barnsanatorium i Dalarna där finska barn fanns. Ett av barnen har eget minne av att hon fick sitta i hans knä. Andra krigsbarn har berättat om "gamle kungens" och andra kungligheters närvaro, när finska barn från Bellevuehemmet medverkade i en Finlandsafton i Blå Hallen i Stockholms stadshus.

Prins Wilhelm blev utnämnd till ordförande för Centrala Finlandshjälpen, som var den organisation som administrerade mottagandet av finska barn under Vinterkriget. År 1942 tog han initiativ till inrättande av ett finskt barnhem på Varbro gård mellan Flen och Sködinge. Prinsen besökte ofta barnen.

Den kommitté prins Wilhelm bildat för medelsförvaltning av Varbro svarade också för finansiering av det finska barnhem som drevs av Stora

En kunglig grupp. Kronprins Gustaf Adolf, Kung Gustaf V, prinsessan Sibylla, "sessorna" Margaretha, Birgitta och Désirée. (Christina föddes 1943.)

Malms Röda Kors-krets i Västra Granhed i Floda.

Prins Carl var ordförande i Svenska Röda Korsets överstyrelse 1906-45. Där visade han prov på sin humanitära sida genom betydande insatser för krigets offer, kvinnor, barn och invalider. Många andra Röda Kors-kretsar kunde liksom i Floda driva barnhem för finska barn. På andra orter var det Röda Korset som utrustade barnhem med sängar, filtår och sängkläder. Prinsens engagemang smittade också av sig på alla de tusentals lokala Röda Kors-grupper som frenetiskt år efter år sydde om kläder, stickade strumpor m.m. till finska barn i Finland och på barnhem i Sverige.

Dansködda **Prinsessan Ingeborg** var en glad, humoristisk, informell och omtyckt person. Hon omnämns i en artikel i *Husmodern* 1942. Till sammans med **Kronprinsessan Louise** och **Prinsessan Sibylla** var de tre prinsessor, som i stället för att ställa pengar till förfogande och överlåta praktiska bestyr på andra, själva åtog sig att ordna ett hem för barnen.

Medan Louises och Sibyllas personliga insatser blivit väl kända har Ingeborg, trots sitt minst lika stora sociala intresse, inte blivit särskilt omnämnd vad gäller de finska barnen. Möjligen kanaliseras intresset till finska barn i Norrköping, där prinsparet bodde.

Kronprins Gustaf Adolf deltog i hustruns engagemang för finska barn och särskilt för verksamheten på villa Rådan. Paret besökte såväl genomgångshemmet på Anglais som barnhem för finska barn.

Kronprinsessan Louise fick från början av 1942 låna Villa Rådan vid Edsviken i Solna av Axel och Sofia Alms Stiftelse och inrättade där "Ulriksdalshemmet för finska barn". Hon organiserade, genom kontakter med Röda Korset och andra organisationer, att sängar och annan utrustning kom på plats. Själv bidrog hon med en mängd saker från det egna hushållet. En särskilt bildad syförening hade sytt barnens kläder, allt från underkläder till vinterplagg.

Hemmet kom att rymma 16 barn. Inget särskilt urval fick ske, men en majoritet skulle bestå av pojkar, som hade visat sig vara mer svårplacerade än flickor. De flesta fostermammor ville ha en söt liten flicka. Med sitt exempel ville kronprinsessan visa att man i första hand skulle ta ett barn oavsett om det kom en pojke eller flicka.

Prins Gustaf Adolf. På en lantgård och semesteranläggning, Restenäs vid Ulvesund söder om Ljungskile, tog ett antal truppförband i västra Sverige initiativ till att vintern 1942 starta ett barnhem för finska barn. Man lyckades få prins Gustaf Adolf att bli hem-

Kronprinsessan Louise med ett par finska krigsbarn.

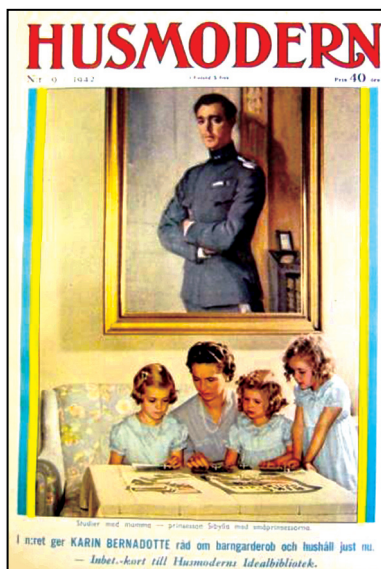
mets beskyddare. Jag har inte hittat något skrivet om han någonsin besökte barnhemmet. Däremot var han helt säkert väl informerad om de tre finska bröder, som hustrun ansvarade för på Belluevehemmet.

Prinsessan Sibylla. Liksom för kronprinsessan Louise blev det pojkar Sibylla utsåg till sina ”fosterbarn”. **Bröderna Hirvonen** kom till Sverige i oktober 1942 och fick vistas på Finska barnhemmet Bellevue på Norrmalm i Stockholm. Pojkarna själva trodde inte det var ett slumpmässigt val. Sibylla hade sett en artikel i Suomen Kuvalehti om att fadern stupat och modern fick det svårt. Och det passade kanske bra med ”söner” eftersom hon redan hade tre flickor.

Prinsessan Sibylla betalade personligen 195 kr/månad för pojkarnas vistelse på hemmet. Hennes besök där blev magiska stunder för de tre. Påskhelgen 1944 fick pojkarna fira på Haga tillsammans med prinsessorna, där bl.a. äggetning och lek blev bestående minnen.

I juni 1945 reste bröderna hem till modern och livet gick vidare med yrkesutbildning och arbete. Men hela tiden fram till Sibyllas död 1972 hölls kontakt via brev och hälsningar till jul, påsk och födelsedagar.

Den 9 juni 1955 var prinsessan Sibylla på officiellt besök i Helsingfors tillsammans med döttrarna **Birgitta och Désirée**. Då passade hon på att

Husmodern nr 9 1942 visar Prinsessan Sibylla med tre döttrar och porträttet av pappa på väggen.

bjuda in bröderna, deras mor och **fru Levin**, som varit föreståndare på barnhemmet, till en enkel samvaro tillsammans med henne och flickorna på svenska ambassaden. För pojkarnas mor, som blev mycket rörd, var det en stor dag att ha fått träffa prinsessan Sibylla, som betytt så oändligt mycket för henne och pojkarna under de svåra krigsåren.

Prinsessan Christina Fru Magnuson deltog i Nordiska krigsbarnsmötet 2004 i Jyväskylä. Hon hedrade de finska soldater som stupat vid Tai-

pale genom sin medverkan vid kranedläggning vid minnesmonumentet. Hon var också en av huvudtalarna vid den avslutande högtidsstunden, där hon bl.a. erinrade om sin mammas personliga insatser.

Kung Carl XVI Gustaf invigde tillsammans med **president Tarja Halonen** minnesstatyn ”Ero” i Haparanda den 25 maj 2005. Kungen höll ett initierat och bejublat tal inför avtäckningen av statyn, som skedde i strålande sol inför tusentals åskådare och flera hundra krigsbarn.

Kungens hustru och döttrar fortsätter kungahusets engagemang för utsatta barn och ungdomar.

Drottning Silvia startade år 1999 en numera världsomspännande organisation, World Childhood Foundation, som arbetar för att hjälpa utsatta flickor, unga mammor, sexuellt utnyttjade barn, gatubarn och barnhemsbarn.

När **Kronprinsessan Victoria** fyllde 20 år instiftades Victoriafonden som arbetar för funktionshindrade och kroniskt sjuka barn och ungdomar i Sverige. Med anledning av bröllopet har Kronprinsessan Victoria och **Daniel Westling** bildat en stiftelse, som ska främja god hälsa och motverka utanförskap bland barn och ungdomar i Sverige.

Prinsessan Madeleine har stundtals arbetat inom World Childhood Foundation.

Tapani Rossi

Prinsessan Christina Fru Magnuson. Bilden från Nordiska krigsbarnsmötet i Jyväskylä, augusti 2004. Foto: Tapani Rossi.

Kunglig faktaruta

Kung Gustaf V (1858 – 1950)

Prins Carl (1861 – 1951)

Kung Gustafs bror.

Prinsessan Ingeborg (1878-1958)

Prins Carls hustru.

Prins Wilhelm (1884 – 1965)

Son till kung Gustaf.

Kronprins Gustaf Adolf (1882-1973)

1950 – Kung Gustaf VI Adolf

Son till kung Gustaf.

Kronprinsessan Louise (1889-1965)

1950 – Drottning Louise.

Kronprins Gustaf Adolfs 2:a hustru.

Prins Gustaf Adolf 1906-1947

Son till kronprins Gustaf Adolf.

Prinsessan Sibylla 1908 – 1972

Prins Gustaf Adolfs hustru.

Prinsessan Christina 1943 –

Gustaf Adolfs och Sibyllas dotter.

Kung Carl XVI Gustaf 1946 –

Gustaf Adolfs och Sibyllas son.

Tyska soldaters barn i Finland

Det var först som tonåring som **Bertil** fick veta att hans biologiske far var en tysk soldat som tvingats lämna Finland hösten 1944. Det kom fram då hans mamma 1951 gifte sig med en finsk man. Då fick Bertil den nya mannens efternamn och förnamnet ändrades till **Perti**.

Visserligen hade han hört grannbarnen i byn påstå att hans far var tysk, men hans mamma hade bara viftat bort hans frågor och uppmanat honom att inte lyssna på sådant prat. Namnet Bertil hade han fått när han döptes i västerbottniska Burträsk där han föddes i en flyktingförläggning. Dessutom hade han fått mellannamnet **Rudolf**, efter pappan som han förstod senare. Nu blev det **Antero** istället – allt för att skydda pojken i ett litet finskt samhälle, så som hans mamma såg det.

Hans gravida mamma var en av de 56 000 finska kvinnor och barn som hade evakuerats till Sverige då Finland i september 1944 för att få fred tvingades bryta med sina tyska vapenbröder och driva ut dem. Som alla andra hade Bertils mor under vandringar i flera dygn drivit kor och annan boskap som också skulle räddas undan det s.k. Lapplandskriget. Totalt 18 000 husdjur fördes över gränsen i samarbete med de svenska myndigheterna.

Kartläggning

Om detta öde, och många andra, berättade författaren **Irja Wendisch** i en bok som utkom 2006 i Finland. Andra vittnesmål om tyska soldaters barn har sipprat fram genom åren. Nu har Finlands riksarkiv startat ett projekt för att kartlägga omfattningen av de s.k. utländska soldatbarnen och deras öden.

Forskningsledaren **Lars Westerlund** vidgar dock perspektivet från de 2 300 tyska soldatbarnen till även barn som föddes av finska kvinnor i relationer med andra nationers soldater under krigsåren. Minst 10 000 andra utländska militärer förutom de tyska var stationerade där, även efter fredsslutet 1945.

En stor grupp var de svenska frivilliga soldaterna, över 8 000. Dessa utländska soldaters barn finns liten kunskap om. Till dem räknas

Projektledaren Lars Westerlund

också barn till ryska krigsfångar i Finland.

Westerlund är noga med att framhålla att hela projektet bygger på frivillighet. Det handlar inte om myndighetsmässig kartläggning. Han hoppas på intresse från både soldatbarnen själva och deras barn. En hel del har levt i okunskap om de egna rötterna. Ett noggrant frågeformulär har arbetats fram, men även enkla meddelanden är välkomna. Alla uppgifter behandlas konfidentiellt.

Även i Sverige

Han vill inte spekulera om var soldatbarnen och deras familjer finns idag. Någon överraskning vore det inte om det visar sig att många valt att bo och arbeta i Sverige. De torde finnas i och utanför de finska krigsbarnens krets. Åtskilliga torde ha kommit med den stora arbetskraftsinvandringen på 1960-talet då de svenska industrierna led brist på arbetskraft.

Det föll sig då rätt naturligt för de finska kvinnorna att flytta till Sverige. Till skillnad från sina medsystrar i Norge, Danmark och Holland utsattes de finska kvinnorna visserligen inte för samhällets förakt under kriget. Men en klar attitydförändring från omgivningens sida kom efter kriget, sedan tyskarna blivit fiender. De tyska relationerna blev då en belastning. Många finsskor följde med de tyska retirerande trupperna till Tyskland, en del av fruktan för repressalier.

Tyskarna i Finland var inte ockupanter utan vapenbröder – man stred på samma sida – och var tämligen välsedda

av majoriteten av befolkningen. I finska Lappland betydde den tyska närvaron av flera hundra tusen man arbeten för kvinnorna på sjukhus och förläggningar, med löner utöver det vanliga.

Förbjudna relationer

Att **Hitler** sedan förbjöd relationer med finska kvinnor som icke arier hindrade givetvis inte att tycke uppstod – både tillfälliga och mer varaktiga förbindelser. De få äktenskap som ingicks mellan finska kvinnor och tyska soldater hade Hitlers personliga välsignelse, efter ordentlig rasprövning.

Tyskebarnen i Finland har inte heller, åtminstone vad man vet, utsatts för samma grymma behandling av samhället som t.ex. de norska. En finsk riksdagsman (**Pauli Saapunki**) vittnade i en bok 1996 om sin uppväxt i stor osäkerhet som en tysk soldats barn i Kuusamo.

Inom detta år skall Westerlund redovisa sitt projekt som också ska studera finska soldaters eventuella barn under framryckningen i Sovjetunionen.

Själv diskuterade jag frågan för 20 år sedan med min faster **Alli** som varit lärare och rektor i olika skolor i Kuusamo där många tyskar var stationerade. Då förklarade hon att ”det hela sköttes mycket diskret”. Hennes syster med samma yrkeserfarenhet säger idag att många nog hade det svårt. Omgivningen visste vilka de var men det talades inte om dem. Öknamn som ”oäkting” eller ”tyskunge” hängde i luften.

Tusental i karantän

Hur många finska kvinnor som följde med i den tyska reträtten via Norge till Tyskland vet man inte. Däremot vet man att tusentals finskor med barn anlände från Tyskland till den karantän som upprättats i Hangö 1948. De hade antingen valt att lämna sina tyska män eller inte alls fått återse dem på grund av krigsutvecklingen. I det förödda Tyskland hade de ofta satts i hårt återuppbyggnadsarbete. Dessa kvinnor har varit ytterst fåordiga genom åren.

Lägre i Hangö var ingen sinekur

forts på nästa sida →

Ett besök hos Helsingforsföreningen

Foto: Kai Rosnell

På Salomonsgatan i Kamppi mötte jag **Kai Rosnell** som var på väg till Helsingforsnejdens krigsbarns möte som äger rum den första torsdagen i månaden. Vi gick in i ett stort ljusstarkt rum med många mindre bord, och där var det redan fullt av folk. Av föreningens 418 medlemmar brukar ett 100-tal delta i mötena på Kampens Servicecentral (Kampin Palvelukeskus).

Längtan att knyta an gjorde att jag även blev medlem i föreningen i min hemstad Helsingfors. Jag vill så gärna läsa deras tidning *Sotalapsi*, som är både på finska och svenska.

På mötet presenterade sig tre nya medlemmar, och jag som var den fjärde. Det förvånade mig att de flesta pratade svenska och jag kände mig tvungen att fråga vilket språk de föredrog. Jag fick välja och jag presenterade mig på finska med två dikter, en från tiden då jag återvände till Finland som krigsbarn och den andra från idag.

Ny ordförande

I mötet deltog fem medlemmar som hade botten i närheten av min familj under kriget, i Sörnäs och Berghäll, bland andra **Pertti Kavén**. Jag hade ju levt nästan hela kriget i Helsingfors, utom elva månader i Sverige och några till när vi flydde till finska landsorten. Helsingfors är min stad och jag känner den väl eftersom jag var tjugofem år när jag lämnade den.

Föreningen har en ny ordförande, **Erkki Kokko**, vars bok ”Me sotalapset. Neljän veljeksen tarina” (Vi krigsbarn. Fyra bröders berättelse) jag läst. Det är en rörande skildring om fyra

Ordföranden **Erkki Kokko** (mitten) hälsar de nya medlemmarna välkomna, fr. v. **Märta Westman**, **Sinikka Stymne**, **Anita Tammiluoma** och **Pauli Suursoho**.

bröder som fick behålla kontakten med varandra i Sverige. Deras svenska familjer höll även kontakt med familjen i Finland.

Erkki har ett förstående hjärta som ville lyfta fram det ljusa i vistelsen, utan att för den skull glömma alltför mycket av det mörka. Det är inte konstigt för Erkki är präst och troende sedan han var barn då hans familj fick lämna sitt hem i Karelen vid två tillfällen. (Kai har skrivit om boken i *MedlemsNytt* nr 1 i år.)

Hjärtans lust

Vi sjöng av hjärtans lust på finska och svenska. Vi började med Pertti Kavéns favoritsång, *Kodin kynttilät*, som han fick höra i radion när hans svenska pappa **Helmer** lyckades få in Finlands Rundradio i Tibro. Därför har denna låt en speciell betydelse för honom.

Både **Erkki Kokko** och **Brita Steinius-Aarniala** har bra röster. Brita sjunger i kör och gläds oerhört som de flesta körsångare. Man blir både upphöjd och avslappnad av känslan som uppstår, berättade hon.

Skrivargrupper

Pertti Kavén, vars föredrag ”Med det humanitära som förevändning” vi fått höra i Norrköping, lämnade in sin doktorsavhandling den 3 maj. Datumet var detsamma som dagen då han reste från Helsingfors till Sverige, 3.5.1944. Därefter behövs ett antal månader före disputationen (troligen i november) när sakkunniga och opponenter läser in avhandlingen.

Professor **Henrik Meinander**, som skrivit kritikerrosade boken ”Finland 1944”, är Perttis handledare. Medlemmarna i Helsingfors vill vara med på hans disputation, men var hittar universitetet i Helsingfors en så stor lokal? Jag väntar med spänning på doktorsavhandlingen för att få nya pusselbitar på plats.

Helsingforsföreningen har mycket goda erfarenheter av skrivargruppen, i vilken ett tiotal krigsbarn deltagit. De har både bearbetat och skrivit sin historia. De finns i boken ”Heijastuksia” som kan beställas av Leo Enckell (via e-post: leo.enckell@kolumbus.fi).

Skrivandet har haft en helande inverkan, berättar Pertti. Varför inte starta sådana skrivargrupper till hösten i Sverige?

Sinikka Ortmark Stymne

Tyska soldaters barn...

forts från föregående sida

för de återvändande kvinnorna. De har vittnat om hårda förhör av den finska statspolisen som efter krigsslutet kontrollerades av kommunisterna. Bl.a. ville polisen veta deras inställning till Sovjetunionen.

Kaa Eneberg

Tips till projektet mottas på mejladress www.sotilapset@narc.fi

Flera böcker finns på finska om tyska soldaters barn:

Irja Wendisch: *Salatut lapset,*

saksalaissotilaiden lapset Suomessa. (Hemlighållna barn, tyska soldaters barn i Finland) 2006.

Pauli Saapunki: *Saksalaissotilaan poika.* (En tysk soldats barn), 1996.

Maria-Leena Korhonen: *Kirjeitä Hallesta.* 2010.

2006 bildades i Rovaniemi en internetorganisation för de tyska soldaternas barn och familjer: www.saksalaistensotilaidenlapset.com eller e-mail: sodan.lapset@netti.fi

Amerikanerna får en skev bild av oss?

Det har kommit ut en "krigsbarnsroman" i USA: "*Tagged: A War Child Remembers*" (ungefär: "Med lapp om halsen: ett krigsbarn minns"). Som författare står **Anne Harper**, en pseudonym. Hennes far vistades som krigsbarn i Danmark tillsammans med tre syskon, och boken är till stor del baserad på deras erfarenheter.

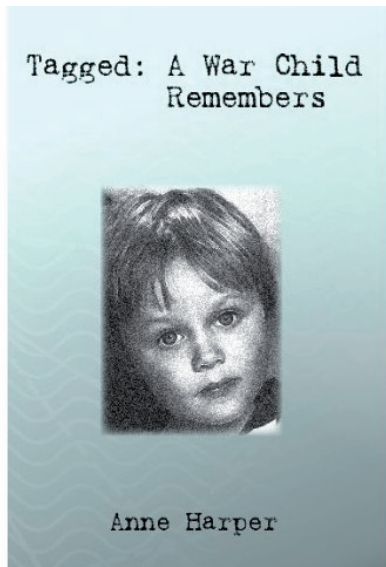
Författaren beskriver alldeles utmärkt den kluvenhet som krigsbarnet Paul upplever, de motstridiga känslorna av svek och övergivenhet samtidigt som han trivs bra där han är. Och den hatkärlek han känner gentemot sin mor som skickat iväg honom mot hans vilja.

Bokens titel är förrädisk för läsaren förleds att tro att detta är ett krigsbarns **verkliga** minnen.

Så är det inte. Berättelsen är rent fiktiv, händelserna påhittade, möjligen med någon verklighetsanknytning; det är omöjligt för en utomstående att bedöma vad som är sant och vad som är påhittat.

Svagheten med boken är att den inte är trovärdig. Enligt boken skickas Paul till Danmark med tre syskon redan under vinterkriget, i februari 1940. De hamnar på olika ställen, tre av dem uppenbarligen i närheten av varandra för de råkas av en slump och kan sedan hålla kontakten.

Det är inte trovärdigt att Paul, som lovat ta ansvar för sina syskon, to-

Anne Harper: *Tagged: A War Child Remembers*. ISBN: 1-4392-2806-X. ISBN-13: 9781439228067.

talt glömmer bort att försöka ta reda på vart de tog vägen. Och den äldste i syskonskaran dyker inte upp förrän vid hemresan drygt ett år senare. Det visar sig att han tvingats arbeta som dräng på en bondgård där han hållits i det närmaste som slav.

De återvänder till Finland och tvingas flytta hela tiden undan de elaka tanterna som vill sända barnen till Sverige. När modern blir sjuk skickas ändå några av syskonen till Sverige.

Där ska de få bo tillsammans, alla fyra, men en av dem hamnar på sjuk-

hus. Och hos den snälle polismannen blir den yngsta flickan utsatt för ett allvarligt sexuellt övergrepp och Paul räddar henne till sjukhus.

Men övergreppet utreds inte, polismannen ställs inte till svars och läsaren får inte veta om han verkligen var skyldig. Det är inte trovärdigt.

De amerikanska läsarna får en skev bild av hur det kunde gå till i Danmark och Sverige, och Finland, under krigsåren.

Än värre är att det i de insprängda avsnitten som relaterar de **verkliga** historiska händelserna har slunkit med en uppgift att "*ett passagerarfartyg på väg till Sverige med 400 personer ombord, mest krigsbarn, sänktes av en sovjetisk ubåt den 31 januari 1940, ingen överlevde*".

Uppgiften förefaller helt gripen ur luften. Vid den tiden transporterades inga barn med båt till Sverige, efter en olycka i mitten av januari när ett eskortfartyg i jakten på en sovjetisk ubåt råkade spränga en sjunkbomb på däck och sjönk, många i besättningen dödades.

Detta är inte en bok med autentiska minnen och händelser. Författaren skriver också i ett "Author's note" att det mesta är fiktion. Det är själva titeln som skapar förväntningar som inte infrias.

Kai Rosnell

Astrid Lindgren och krigsbarnen

Finska krigsbarn finns inte med i **Astrid Lindgrens** böcker. Men alldeles i början av sin karriär som författare skrev hon en kort berättelse om krigsbarnet Jorma.

Berättelsen har nyligen publicerats för första gången, i Astrid Lindgrensällskapets medlemsblad nr 25, april 2009.

I detta medlemsblad skriver redaktören **Lena Törnqvist** att Astrid Lindgrens familj förberett sig på att ta emot ett finskt krigsbarn. Men "enligt dottern **Karin Nyman** var det bestämt att en pojke skulle komma och bo hos dem, men "han vände i dörren" och reste tillbaka till Finland där läget förbättrats".

Det är alltså högst sannolikt att berättelsen kom till vid den tiden, kanske 1942.

Astrid Lindgrens bror Gunnar Ericsson var en framstående nordist (riksdagsman 1949-1956) och lärde sig finska för att kunna hjälpa krigsbarn med språket.

"Jorma och Lisbet" heter berättelsen. Denna tidigare okända text visar att Astrid Lindgren var mycket intresserad av Finlands situation under kriget, och av krigsbarnens öde.

Men den visar också att hon inte hade någon egen erfarenhet av att ha hand om ett finskt barn. Jorma är ett finskt namn men pojken talar svenska – inte tillstymmelsen till språkpro-

blem alltså. Visst kom finlandssvenska barn också men de hette sällan Jorma. Ingen direkt saknad eller hemlängtan, det bara antyds, inga andra problem heller, egentligen.

Pojken är alldeles för snäll och lätthanterlig för att vara riktigt trovärdig. Men berättelsen är väl skriven för barn, och då blir det lätt idealiserande.

Jormas förhållande till Lisbet, dottern i familjen, är emellertid fint skildrat.

Jag kan höra Astrids egen röst i en replik som "Det blir nog bra med den saken", den känns typisk för henne.

Man anar dock lite djupare känslor:

forts på nästa sida →

Hon vandrar i sin mors fotspår

Foto: Kai Rosnell

Riitta Lundeqvist, som i många år arbetat med flyktingar, ger i boken *"I mammas fotspår"* liv åt sin mamma **Oilis** krigsbarnshistoria. Riitta har använt sin fantasi för att levandegöra berättelsen, hon har också intervjuat nära anhöriga som i viss mån har fyllt luckorna i mammas minnesbilder.

De episoder som mamma och hennes yngre systrar berättat för Riitta har i huvudsak varit positiva. Riitta undrar om de trots allt förträngde mycket, för separationen från föräldrarna och upprepade gånger från syskonen borde ha satt sina spår.

Oili skickades till Sverige tillsammans med tre syskon 1942. Oili var fyra år när hon kom och sju när hon for tillbaka till Finland med sin storebror **Ossi**. Deras två systrar **Aila** och **Soile** blev kvar i Sverige ett år till.

Ossi, nio år och äldst av syskonen, skulle ta hand om sina tre små systrar i Sverige men lyckades inte hålla dem samman. Syskonen hamnade dock på samma ort och hade kontakt med varandra under hela vistelsen. Ossi cyklade till sina småsyskon för att på det sättet hålla sitt löfte till mamman. Han pratade aldrig om tiden i Sverige och dog

Astrid Lindgren...

forts från föreg sida

författaren tänker på vilken svår situation mödrarna befunnit sig i när de måste skicka i väg sina barn till ett främmande land, och berättelsen slutar med en moralitet: vikten av kärlek – över hela jordklotet!

Texten är skriven som en enkel berättelse, utan tanke på att den skulle komma att skärskådas och analyseras nära 70 år senare.

Kai Rosnell

Pippi Långstrump

Svenska Teatern i Helsingfors har haft premiär i Helsingfors, i bearbetning och regi av **Marcus Groth**. Det sägs vara en utmärkt föreställning.

Det blir nypremiär 8 oktober på Alexandersteatern (under tiden som Svenska Teatern renoveras).

Passa på att ta med barnbarnen på ett höstligt besök i Helsingfors! Biljetterna kan bokas via nätet: www.svenskateatern.fi K.R.

Riitta Lundeqvist med sin mor Oili, huvudperson i boken *"I mammas fotspår"*.

innan Riitta hann intervjuva honom.

Boken beskriver den första tidens sorg och förtvivlan när barn hamnar i en ny miljö utan trygghet, när de inte kan språket och inte förstår vad som händer. Men Oili får hjälp av familjens tolvåriga dotter, **Doris**. Hon har god hand med Oili eftersom hon hade sin egen barndom så pass nära i tiden, och hon tycker om den nya lilla systemen.

Oili anpassar sig successivt. Finner glädjeämnen framför allt i den lilla hunden Sickan som följde henne överallt.

Syskonen träffades och skildes otaliga gånger under åren i Sverige. Soile träffade Oili mest, de hade bara två kilometer mellan sig, och när Oili lärt sig cykla var det lätt att hälsa på.

Syskonen hade tur, deras svenska familjer umgicks med varandra. Oilis berättelse är ganska lycklig, hon behandlades som dotter i huset samtidigt som familjen hela tiden höll kontakt med hennes mamma i Finland.

Återresan till Finland efter tre år var smärtsam, språket borta, minnena av mamma mycket svaga och pappa mindes Oili knappast alls.

De yttre omständigheterna förändrades markant. Från den svenska landsbygden till ett industrisamhälle i fabriken skugga. Från en välmående bondgård till ett rum och kök där fyra personer bodde det första året, och sex när småsyskonen kom hem året där-

på. Till föräldrar som Oili inte kunde prata med. En skola där kamraterna var avundsjuka och retade framförallt Ossi.

Oili berättade att det var hemskt att komma hem till Finland, till ett hem som inte kändes som deras, till föräldrar de inte kunde tala med. Men Oilis mamma var en pratsam och gladlynt person som inte lät några språksvårigheter stå i vägen.

Oili firade flera somrar hos sin svenska familj och har haft kontakt med dem genom åren.

Riitta Lundeqvist kan inte låta bli att jämföra dagens ensamma flyktingbarn med krigsbarnen. Barnens känslor är desamma, de kommer till ett främmande land och behöver bli väl omhändertagna.

Boken är illustrerad med gamla fotografier. Det var lite svårt att identifiera vilka personer Riitta syftar till.

Boken *"I mammas fotspår"* är ett skrivupprop *"Att minnas migrationen"* som Mångkulturellt centrum driver tillsammans med Nordiska museet i syfte att samla migrationsberättelser till Nordiska museets arkiv.

Vill du skriva din egen berättelse? Gå in på www.attminnas.nu

Sinikka Ortmark Stymne

Riitta Lundeqvist: *I mammas fotspår*. Mångkulturellt Centrum, Tumba. 2009.

Haparandajubileet väckte frågan: Hur många var vi egentligen? Över 90 000?

Några av deltagarna vid femårsjubileet i Haparanda, fr v Laila Gustafsson, Sirkka Richardsson, Maija-Liisa Hedgren, Pirkko Ahlin och Matts Imhagen.

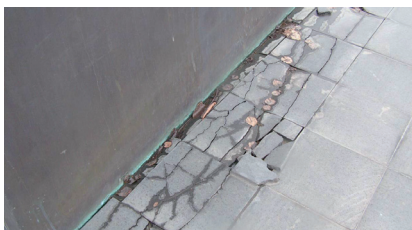
Krigsbarnsmonumentet "Ero" har nu i fem år fungerat som en symbol för krigsbarnens sammanhållning. Vi har identifierat "separationen" som en av de viktigaste gemensamma nämnarna för oss. Alla har vi drabbats av den.

Vi var över hundra personer i Tullparken i Haparanda för att fira femårsminnet av statyns tillblivelse.

Stolthet

Sånggruppen Gränsklang sjöng vackert i den soliga snålblåsten. Kommunrådet **Sven-Erik Bucht** erinrade om den stora festen för fem år sedan med både kung och president närvarande.

– Vi är stolta över att få ha detta fina monument hos oss, ett monument som påminner oss alla om en så viktig del i vår gemensamma historia, sa han.

Om de styrande i Haparanda är så stolta över monumentet kanske de ser till att skadorna på plattan närmast sockeln blir åtgärdade snarast (se bilden). De påtalades redan för ett år sedan.

Matts Imhagen, ordförande för RFK, höll också ett anförande, och **Pirkko Ahlin**, initiativtagare till statyn, lade ner blommor. Hon följdes av fler, bl a **Oiva Boström**, ordf för Krigsbarn Norr. Blommor lämnades även från Kemi, Uleåborg och Kajaani.

Festmiddagen på kvällen blev lyckad med drygt 50 krigsbarn närvarande, många från finska sidan. Det blev allmän "förbrödring" över gränsen och sensuell sång av **Pia Suonvieri** och dragspel av **Veli Tikka**. Komminister **Ari Niskala** hälsade välkommen till söndagens tvåspråkiga gudstjänst.

25 000 lapplandsbarn?

I anförandet i Tullparken nämnde Matts Imhagen att antalet krigsbarn från Finland till Sverige var cirka 80 000 – så står det på textplattan bredvid statyn – men i informatör **Tapio Salos** översättning på finska var det 70 000.

Det kom mig att fundera över diskrepansen – hur många var vi egentligen?

Svaret är: ingen vet säkert det totala antalet. Men räknar man in Lapplandsbarnen var vi över 90 000!

Under Lapplandskriget hösten 1944 evakuerades hela finska Lappland, tusentals flyktingar kom över Torne älv till Sverige. Officiella uppgifter säger 56 417, andra hävdar att cirka 48 500 är en mer korrekt siffra.

Cirka hälften av dessa var barn! Medan de flesta mödrar och äldre tog sig tillbaka till Lappland så snart som möjligt blev många av barnen kvar ensamma. De flesta stannade till våren 1945 när kriget var över, men en del blev kvar i Sverige för gott.

Enligt finska Invandrarverket godkänns de barn som då hamnade i Sverige som "krigsbarn", de fick rätt att återfå sitt förlorade finska medborgarskap gratis liksom vi andra krigsbarn som blivit registrerade via Socialstyrelsen eller Hjälpkommittén för Finlands Barn.

Var finns listorna?

Problemet är att ingen förefaller veta var registren över dessa barn finns. Och de har därför haft svårt att bevisa sin "krigsbarnsstatus".

Alla flyktingar registrerades när de kom till Sverige, av militären. Även Polisen, Röda Korset, Rädda Barnen och Lottakåren var engagerade.

Dagen före jubileet hade jag besökt Haparanda kommunarkiv. Där kände man inte alls till dessa register, ingen hade någonsin frågat efter dem.

Röda Korset i Haparanda visste ingenting men tipsade om att det internationella högkvarteret i Genève har listor över alla flyktingar ända sedan första världskriget. Men här var det ju en organiserad operation.

Krigsarkivet i Stockholm lär ha en del material, och det finns flera volymer med namnlistor på Landsarkivet i Härnösand. Frågan är om det verkligen är de saknade listorna över lapplandsflyktingarna.

Text och foto: Kai Rosnell

Veikko Meriläinen från Kemi och Pirkko Ahlin kom till Sverige med samma tåg i december 1941. Nu träffades de igen i Haparanda.

”...plötsligt knackar det på dörren”

I ett litet häfte på 32 sidor berättar **Anneli Olsson**, Sjuntorp, om sitt liv. Titeln på skriften är ”...plötsligt knackar det på dörren.”

Det börjar med det hastiga uppbrottet från hemmet i Säkkijärvi på Karelska näset i februari 1940, via resan som krigsbarn till Sverige, åter till Finland och långt senare till Sverige igen – för att arbeta.

Trots det knappa omfånget rymmer ”boken” mycket dramatik. Anneli skriver rakt på sak, utan förskönande omskrivningar, t ex hur översköterskan på barnhemmet Bockaberg i Floda (mellan Göteborg och Alingsås) tvingade henne att äta fiskbullar, och när de kom upp igen även spyorna.

Till slut hamnade hon på Ålstad gård i Sjuntorp där hon kom att trivas. ”Ett paradiset för mig”, skriver hon. Alla var så snälla.

Efter utbildning i Finland till hårfrisörska återvände hon till Sjuntorp, gifte sig med en kusin till sin fostersyster och öppnade egen frisersalong.

Det är en rörande berättelse i all in enkelhet.

Kai Rosnell

Anneli Olsson: ...plötsligt knackar det på dörren. Lilla Edets Tryckeri AB. 2010.

Vätterbygden vill in i RFK

Foto: Kai Rosnell

Vätterbygdens ordförande **Väinö Bistsjö** i samspråk med **Pirkko Ahlin**.

Vätterbygdens krigsbarnsförening bildades i november 1995. Ordförande sedan starten är **Väinö Bistsjö**, som också var kassör i Riksförbundet en period i början av 90-talet.

Föreningen har mellan 30 och 50 medlemmar. Nu har föreningen – antligen – beslutat att ansluta sig till Riksförbundet.

Välkommen i gemenskapen!

Riksmötet 2011

Göteborgsföreningen är beredd att arrangera Riksmötet nästa år 2011.

Tid och plats är ännu inte bestämt, men det lutar åt Kungälv och Nordiska Folkhögskolan där.

På gång i lokal- föreningarna

Gävle-Dala

Höstmöte på Sollerön torsdag 2 sept kl 12. Besök på Lavasgårdens nostalgimuseum som har sommarutställning, efteråt lunch på Stoltgården. Anmäl senast 22 augusti till Veikko och Gunbritt Persson, tel 0250-22346, eller Marja och Ingemar Hellstenius, tel 0247-34649.

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Ring Jouko Rajaniemi 070-2095653.

Gästrikgruppen träffas som vanligt.

Göteborg

16 juni kl 12: Besök på Lödöse museum.

19-21 augusti: Utflykt till Finnskogarna i Värmland, två övernattningar.

Mellansverige

Höstprogrammet inte klart.

Stockholm

Måndagsträffar i Nockebynsalen, Alviks Medborgarhus, Gustavlundsvägen 168 A, 2 tr (förbi Tvärbanan, sedan till höger). Samling från kl 13, programstart kl 14.

Anmäl senast en vecka före till Soili Andersson, tel 08-822242, Anneli Lithovius, 08-6554393, eller Hillevi Näsström, 08-58017823.

Sommarträffar på Blå Porten, Djurgården, kl 11.30 måndagarna 7 och 21 juni, 5 och 19 juli, 2 och 16 augusti.

Sommarutflykt 23 juni till Finnhamn. Närmare info: Marja Kinos, tel 08-6267847.

Medlemsträff 6 sept: Föredrag av fil dr Sune Berglöf, Leksand.

Sydsverige

Sommarträff 1 juli kl 13, restaurang Teglet, Rydebäck

Ålagille 15 oktober, Skillinge Scoutgård. Mer info senare.

Ny hemsida för RFK

Riksförbundet får en ny hemsida med adress <http://krigsbarn.eu> – namnet kan komma att ändras senare.

Avtalet med vår förra webbmaster har löpt ut – på dennes begäran – och vi har blivit tvungna att få fram en ny.

Det blir **Tapani Rossi** och hans son **Pekka** som ansvarar för den nya hemsidan.

Det kan ta en tid innan den blir helt klar, så ha tålamod!

Det finska Centralförbundets hemsida www.sotalapset.fi fungerar utmärkt och rekommenderas.

Tapani har också en egen hemsida <http://terve.rossi.se> och en bloggsida www.krigsbarn.com där man kan delta direkt i debatten och

framföra synpunkter, och komma med egna inlägg.

Ett annat sätt att få kontakt med andra krigsbarn är genom Facebook där **Säde Ikonen** startat en speciell krigsbarnsgrupp.

K.R.

Lahtis 15-årsjubilerar

Krigsbarnsföreningen i Lahtis firar sitt 15-årsjubileum 25-26 september med början lördag 25 sept kl 14. Plats: Officersklubben i Lahtis.

Programmet är inte helt klart än.

Deltagaravgift 80 Euro betalas senast 25 augusti, konto 471230-212915. Var och en ordnar sitt eget boende.

Mer info: Martti Rusi, tel 00358-400 567 850, Asta Iisakkala, e-post: a-i.iisakkala@phnet.fi eller Ritva Koskimaa, tel 00358-40 7416364.

RFK:s motioner fick fullt stöd i U-parlamentet

MedlemsNytt för Riksförbundet

Finska Krigsbarn

*Avs: RFK
c/o Kai Rosnell
Kölångsvägen 10
SE-741 42 Knivsta*

President Tarja Halonen öppnade U-parlamentets sjätte session. På bilden t v avgående ordföranden Pertti Paasio (som efterträds av EU-parlamentariker Ville Itälä), presidenten, Estlands ambassadör Merle Pajula och kabinettssekreterare Pertti Torstila, f d ambassadör i Stockholm.

Finska språkets ställning utomlands, och undervisningen i finska, var viktiga frågor vid Utlandsfinländarparlamentets (USP) sjätte session i Helsingfors. President **Tarja Halonen** betonade i sitt invigningstal betydelsen av de finska skolorna i utlandet.

En annan fråga som dominerade arbetet i utskotten var möjligheten för finska medborgares barn i utlandet att få finskt medborgarskap utan att behöva bosätta sig i Finland. USP föreslog detta som tillägg till den nya medborgarskapslag som är nära förestående.

Där föreslås att möjligheten att återfå medborgarskapet så som skedde 2003-2008 ska återinföras utan tidsbegränsning. Det innebär att krigsbarn och veteraner får tillbaka medborgarskapet gratis.

Vid utskottsbehandlingen hade RFK:s krav att även utomlands adopterade finska barn skulle återfå medborgarskapet gratis helt nonchale rats. Vi framförde då detta krav vid plenardebatten och fick igenom det med stor majoritet. Nu ska denna fråga i alla fall utredas.

Utöver motionen i detta ärende hade Riksförbundet motionerat om ett minnesmärke ”för den finska kvinnan”. Det visade sig att det redan fanns ett monument som precis mot-

svarade vårt krav, så motionen föranledde ingen åtgärd. (Bilden nedan.)

Vår tredje motion krävde ändring av Finlands faderskapslagar, refererande till ”fallet Ritva”.

Utskottet ifrågasatte om detta var ett ärende för USP, men med argumentet att liknande fall kan komma fram igen, med ”utlandsfinländare”

involverade, togs den upp, och vi fick starkt gehör för den.

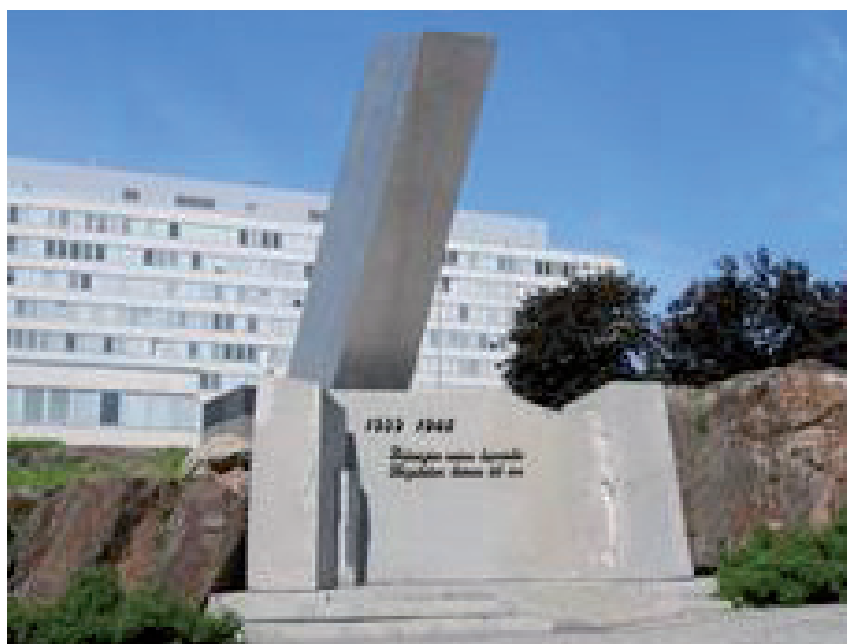
Utrikesminister **Alexander Stubb** berörde faderskapslagen i sitt anförande. Sessionens ordförande **Eva Biaudet** (hon som invigde minnesplattan i Stockholm 1999) drog i det sammanhanget fram vår motion och uppmärksammade Stubb på att faderskapslagarna, enligt vår uppfattning, står i strid med FN:s barnkonvention.

Så vi fick oväntat stor uppmärksamhet för denna motion. Återstår att se hur Finlands riksdag och justitiedepartementet ställer sig. Aktionerna följdes upp med en trespaltig insändare i Helsingin Sanomat 30 maj.

Även möjligheten till poströstning för finländska medborgare utomlands behandlades, och det kommer troligen att gå igenom så fort tidtabellen tillåter.

Riksförbundet representerades i Helsingfors av ordf **Matts Imhagen** och undertecknad

Kai Rosnell

Krigstidens kvinna till ära — Sodanajan naisen kunniaksi — lyder inskriptionen på detta pampiga monument vid Porthansbrinken i Berghäll (intill Andra Linjen). Konstnären heter Heikki Häivöja, verket invigdes i oktober 1996. Ståltornet är 7,5 m högt och symboliserar både ett hot och ett hopp om en bättre framtid. Relieferna på stenen visar kvinnor i olika verksamheter.